

АНАЛІЗ ЗМІН ДО СТАТТІ 209-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАКТИКУ ЗАСТОСУВАННЯ ЦЬОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НОРМИ**ANALYSIS OF CHANGES TO ARTICLE 209-1 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE AND THEIR IMPACT ON THE PRACTICE OF APPLYING THIS CRIMINAL LAW NORM**

**Волинець Р.А., д.ю.н., доцент,
професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка**

У статті проаналізовані зміни, внесені до статті 209-1 Кримінального кодексу України Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

За результатами аналізу змін, внесених до частини першої зазначеної статті встановлено, що вони мають формальний характер та не впливають на ознаки складу злочину які закріплено в цій частині.

Зміни, внесені до частини другої статті 209-1 Кримінального кодексу України, носять більш змістовний характер. Так, у результаті цих змін, замість однієї форми об'єктивної сторони складу злочину закріплено чотири форми об'єктивної сторони. Якщо раніше у цій частині було передбачено кримінальну відповідальність за розголошення змісту інформації, що є предметом обміну між Державною службою фінансового моніторингу та суб'єктами первинного фінансового моніторингу, то наразі в цій частині також передбачено кримінальну відповідальність за розголошення самого факту направлення та отримання відповідних запитів на одержання інформації у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

До того ж кримінальна відповідальність передбачається не тільки за розголошення фактів обміну інформацією між Державною службою фінансового моніторингу та суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а й за розголошення факту обміну інформацією про фінансову операцію та її учасників між суб'єктами первинного фінансового моніторингу, суб'єктами державного фінансового моніторингу, іншими державними органами.

Також у статті аналізуються підстави внесення відповідних змін, а також вплив цих змін на практику застосування статті 209-1 Кримінального кодексу України та статті 166-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Констатується, що внесені зміни жодним чином не вплинули на застосування відповідної кримінально-правової заборони та призвели до негативної динаміки застосування зазначеної статті Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, Державна служба фінансового моніторингу, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, таємниця фінансового моніторингу, суб'єкти первинного фінансового моніторингу, суб'єкти державного фінансового моніторингу.

The article analyzes the changes made to Article 209-1 of the Criminal Code of Ukraine by the Law of Ukraine "On prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of proceeds of crime, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction."

According to the results of the analysis of the changes made to the first part of the mentioned article, it was established that they are of a formal nature and do not affect the features of the crime set out in this part.

The changes made to the second part of Article 209-1 of the Criminal Code of Ukraine are of a more substantive nature. Thus, as a result of these changes, instead of one form of the objective side of the composition of the crime, four forms of the objective side were established. If previously this part provided for criminal liability for disclosing the content of information that is the subject of exchange between the State Financial Monitoring Service and the subjects of primary financial monitoring, now this part also provides for criminal liability for disclosing the very fact of sending and receiving relevant requests to obtaining information in the field of combating the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, the financing of terrorism, and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction.

In addition, criminal liability is provided not only for disclosing the facts of information exchange between the State Financial Monitoring Service and subjects of primary financial monitoring, but also for disclosing the fact of exchanging information about a financial transaction and its participants between subjects of primary financial monitoring, subjects of state financial monitoring, other state bodies.

The article also analyzes the grounds for making the relevant changes, as well as the impact of these changes on the practice of applying Article 209-1 of the Criminal Code of Ukraine and Article 166-9 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses. It is noted that the introduced changes did not in any way affect the application of the corresponding criminal law prohibition and led to the negative dynamics of the application of the specified article of the Code of Ukraine on administrative offenses.

Key words: financial monitoring, State Financial Monitoring Service, legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, secrecy of financial monitoring, subjects of primary financial monitoring, subjects of state financial monitoring.

Прийняття Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон) суттєво оновило антилегалізаційне законодавство. Не виключенням став Кримінальний кодекс України (далі – КК) ряд статей якого також зазнали суттєвих змін.

Отже, цю статтю хочу присвятити аналізу змін, що відбулися у ст. 209-1 «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» КК.

Слід зазначити, що аналізу складу злочину, передбаченого ст. 209-1 КК присвятили свої праці, зокрема, такі

науковці, як П.П. Андрушко, А.С. Беніцький, Г.М. Войченко, Н.О. Гуророва, Е.С. Дмитренко, О.О. Дудоров, О.М. Костенко, С.С. Мирошниченко, Ю.Г. Старовойтова. У 2017 році завершив своє дисертаційне дослідження за темою «Кримінальна відповідальність за умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» В.М. Бровко. Разом із цим дослідження змін, які зазнала ця стаття у результаті прийняття Закону, проведено не було.

Отже, метою цієї статті є аналіз змін, які зазнала ст. 209-1 КК в результаті останнього комплексного оновлення законодавства у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї

масового знищення (далі – запобігання та протидії) та відповідно вплив цих змін на покращення правозастосовної практики цієї статті.

Перш за все зміни зазнала назва цієї статті. Ця зміна полягає в тому, що до назви у попередній редакції було додано словосполучення «та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Зазначені зміни обумовлені тим, що антилегалізаційне законодавство у цілому розширює сферу своєї протидії і до протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму була додана протидія новій загрози – фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Однак ця сфера охоплювалась і попереднім Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII (далі – Закон № 1702-VII), який втратив свою чинність у зв'язку з набранням чинності Закону. Отже, доповнення назви ст. 209-1 КК носить уточнюючий характер ніж відображає останні зміни антилегалізаційного законодавства.

Наступна зміна була внесена в диспозицію ч. 1 досліджуваної статті. Вона полягала у зміні вказівки на адресата умисного неподання, несвоечасного подання або подання недостовірної інформації про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу. Якщо раніше цим адресатом було названо «спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу», то зараз ним виступає «центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

Слід зазначити, що у Законі № 1702-VII було закріплено дефініцію поняття «спеціально уповноважений орган – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (п. 37 ч. 1 ст. 1). Як слушно зазначає В.М. Бровко, таким органом була Державна служба фінансового моніторингу [2, с. 54].

Натомість у Законі вжито два поняття: «центральний орган виконавчої влади, що *забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення*» та «спеціально уповноважений орган» (ч. 3 ст. 6). При цьому під спеціально уповноваженим органом розуміється центральний орган виконавчої влади, що *реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії* (п. 55 ч. 1 ст. 1 Закону).

На перший погляд може здатися, що у ст. 209-1 КК закріплено перше з двох вищезазначених понять. Однак, попри схожість назв, перше поняття позначає Міністерство фінансів України та, на відміну від Державної служби фінансового моніторингу, також займається не тільки реалізацією але й формуванням державної політики у сфері запобігання та протидії.

Отже, як і в Законі № 1702-VII так і в чинному Законі для позначення Державної служби фінансового моніторингу використовується поняття «спеціально уповноважений орган».

Проте законодавець вирішив позначити в ч. 1 ст. 209-1 КК вказівку на Державну службу фінансового моніторингу не за допомогою терміну «спеціально уповноважений орган», а за допомогою дефініції поняття «Державна служба фінансового моніторингу», закріпле-

ної в п. 1 Положення про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537, відповідно до якої Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Таким чином приходимо до висновку, що зміни, внесені до диспозиції ч. 1 ст. 209-1 КК, також носять суто технічний характер та жодним чином не впливають на зміст цієї частини у порівнянні з її попередньою редакцією та, відповідно, на її правозастосовну практику.

Водночас на сферу застосування ч. 1 ст. 209-1 КК мають вплинути зміни регулятивного законодавства у сфері запобігання та протидії, пов'язані з певним розширенням переліку суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які мають подавати інформацію про фінансові операції, що відповідно до закону підлягають фінансовому моніторингу.

Більш змістовні зміни було внесено до ч. 2 ст. 209-1 КК, на яких наразі і зосередимо свою увагу.

У попередній редакції ч. 2 ст. 209-1 КК було передбачено кримінальну відповідальність за розголошення у будь-якому вигляді інформації, яка відповідно до закону надається спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії заподіяли істотну шкоду охоронюваному законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

Натомість чинна редакція ч. 2 цієї статті має ще більш альтернативних форм об'єктивної сторони та, відповідно, більш складну структуру, що не може не відобразитись на складності її тлумаченні. Так у цій частині передбачені наступні альтернативні діяння:

- розголошення у будь-якому вигляді таємниці фінансового моніторингу;
- розголошення у будь-якому вигляді факту обміну інформацією про фінансову операцію та її учасників між суб'єктами первинного фінансового моніторингу, суб'єктами державного фінансового моніторингу, іншими державними органами;
- розголошення у будь-якому вигляді факту надання (одержання) запиту, рішення чи доручення Держфінмоніторингом;
- розголошення у будь-якому вигляді факту надання (одержання) відповіді на запит, рішення чи доручення Держфінмоніторинга.

Отже замість однієї форми об'єктивної сторони ч. 2 ст. 209-1 КК передбачає чотири форми які слід проаналізувати та співставити з попередньою формою для визначення того наскільки суттєво відбулось розширення об'єктивної сторони досліджуваного складу злочину.

Перша форма полягає в розголошенні у будь-якому вигляді таємниці фінансового моніторингу. Оскільки як зараз так і раніше при конструюванні ч. 2 ст. 209-1 КК законодавець оперував терміном «розголошення у будь-якому вигляді» який достатньою мірою розкрито в юридичній літературі [2, с. 122–126; 13, с. 605; 14, с. 98; 16, с. 395; 18, с. 484] з відповідним пропозиціями щодо його удосконалення, то ми на ньому зупинятися не будемо.

У попередній редакції законодавець оперував поняттям «інформація, яка відповідно до закону надається спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу», а в чинній – «таємниця фінансового моніторингу».

Слід зазначити, що останнє поняття більш точно описує предмет складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 209-1 КК. Так в юридичній літературі при аналізі попередньої редакції ч. 2 цієї статті слушно зазначалось, що при описанні ознак предмету складу злочину використовується недоконаний вид дієслова «надаватися», який позначає як дію, що не встигла ще реалізуватися, так і дію, що реалізується без усяких обмежень, а також дію, що регулярно або нерегулярно повторюється [1, с. 178]. Тому предметом цього складу злочину може бути як інформація, яка вже надана Спеціально уповноваженому органу, так й інформація, яка ще не надавалася, але має бути надана цьому органу. Таким чином, законодавець встановлює широкі межі кримінально-правової охорони таємного обміну інформацією між зазначеним органом та іншими суб'єктами [2, с. 78–79].

Як було зазначено вище в чинній редакції вжито термін «таємниця фінансового моніторингу» дефініція якого закріплена в п. 59 ч. 1 ст. 1 Закону. Як зазначено в цій дефініції це інформація, отримана під час проведення державного фінансового моніторингу спеціально уповноваженим органом, а саме: інформація про фінансові операції та їх учасників, додаткова інформація, інша інформація, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні тероризму та/або фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення та/або іншими незаконними фінансовими операціями¹.

Друга, третя і четверта форми об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 209-1 КК, на відміну від першої форми, є новими. Вони мають спільну ознаку. Якщо при вчиненні першого діяння, закріпленого в ч. 2 досліджуваної статті, йдеться про розголошення змісту відповідної інформації, то наступні діяння полягають у розголошенні лише самого факту обміну відповідної інформацією між певними суб'єктами у сфері запобігання та протидії.

Тому закономірно постає питання щодо необхідності криміналізації зазначених діянь. Для відповіді на це питання доцільно звернутися до пояснювальної записки проекту Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (реєстр. № 2179). У ній, зокрема, зазначено, що відповідно до Угоди про асоціацію необхідно забезпечити імплементацію відповідних міжнародних стандартів, зокрема стандартів FATF, а також стандартів, рівнозначних тим, які були прийняті Європейським Союзом. Європейський парламент та Рада ЄС 20 травня 2015 року з метою узгодження законодавчих актів ЄС з Міжнародними стандартами з протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення, ухваленими

FATF у лютому 2012 року, прийняли Директиву (ЄС) 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму» та схвалили Регламент (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази». Тому, з метою досягнення відповідності правової системи України у сфері протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдження зброї масового знищення з урахуванням критеріїв, що висуваються ЄС до держав, які мають намір вступити, національне законодавство потребує змін [20].

Отже зміни, які відбулися у законодавстві про запобігання та протидію, зумовлені вимогами міжнародного законодавства у цій сфері. Так обов'язок забезпечення таємниці фінансового моніторингу узгоджується з вимогами Конвенції Ради Європи від 16 травня 2005 р. про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (Варшавська конвенція), відповідно до яких кожна Страна (державо-учасниця) вживає, зокрема, таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідні для того, щоб заборонити розголошення факту того, що передано повідомлення про підозрілу операцію або пов'язану з нею інформацію, або того, що проводиться чи може бути проведено розслідування відмивання грошей (п. b ч. 2 ст. 13) [12]².

Аналогічні положення закріплено в п. «b» Рекомендації 21 «Розголошення та конфіденційність» Сорока рекомендацій FATF 2012 р. Відповідно до цього пункту фінансовим установам, їх директорам, службовим особам і співробітникам повинно бути заборонено законом розголошувати той факт («попереджувати»), що повідомлення про підозрілу операцію (угоду) або пов'язана з цим інформація направляється до підрозділів фінансової розвідки [17]. Аналогічне положення закріплено в ч. 1 ст. 39 Директиви Європейського парламенту та Ради 2015/849/ЄС від 20 травня 2015 р. про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання доходів та фінансування тероризму (Четверта директива), згідно з якою, зобов'язані суб'єкти, їх керівники і співробітники не повинні розкривати зацікавленим клієнтам або третім особам ту обставину, що інформація передається, буде, або була передана відповідно до статей 33 і 24 цієї Директиви, або те, що аналіз на наявність випадків відмивання грошей або фінансування тероризму здійснюється або може бути здійснений [3].

Отже міжнародні нормативно-правові акти у сфері запобігання та протидії рекомендують та/або зобов'язують державо-учасниці вживати відповідні законодавчі та інші заходи, необхідні для заборони розголошення фактів обміну відповідною інформацією між суб'єктами фінансового моніторингу для виконання покладених на них повноважень. При цьому не вимагається, щоб відповідні заборони носили кримінально-правовий характер, а лише зазначається те, що відповідні заходи мають бути необхідними для додержання відповідних заборон.

У цьому контексті слід звернути увагу на наступне. Під час характеристики предмету складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 209-1 КК у попередній редакції, в юридичній літературі зазначалось, що розголошена інформація про сам факт надання інформації про фінансову операцію Держфінмоніторингу тягнуло не кримінальну, а адміністративну відповідальність за ч. 3 ст. 166-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [2, с. 78; 14, с. 237; 15, с. 327; 19, с. 618; 20, с. 80].

Дійсно, в ч. 3 ст. 166-9 «Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню

¹ Так, наприклад, під час опрацювання одержаної від суб'єктів первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ) інформації працівники Держфінмоніторингу враховують:

¹) додаткову інформацію від СПФМ, державних, правоохоронних та розвідувальних органів, підрозділів фінансової розвідки про підозру у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення, або вчиненні діяння, визначеного Кримінальним кодексом України як кримінальне правопорушення, що не стосується легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;

²) наявність даних, що свідчать про причетність фінансової операції або сукупності пов'язаних між собою фінансових операцій до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму чи фінансування розповсюдження зброї масового знищення;

³) наявність даних, що свідчать про причетність фінансової операції або учасників фінансової операції (діяльності) до кримінального правопорушення, що не стосується легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму (пп. 1–3 п. 6 Принципів опрацювання одержаної від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, та критерії проведення аналізу таких операцій, затверджених Наказом Міністерства фінансів України 02 серпня 2021 року № 440).

² При цьому в п. 120 Пояснювального звіту до цієї Конвенції зазначено, що заборона «розповсюдження інформації» не повинна бути інтерпретована як така, що перешкоджає вільному обміну інформацією між відповідними органами з метою належного аналізу та розслідування [21].

тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» КУпАП (у редакції Закону № 1702-VII від 14.10.2014) було передбачено адміністративну відповідальність за розголошення в будь-якому вигляді інформації, що відповідно до закону є об'єктом обміну між суб'єктом первинного фінансового моніторингу та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, або факту її подання (одержання) особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з її професійною або службовою діяльністю.

Отже за розголошення факту надання/одержання Держфінмоніторингом інформації, що відповідно до закону є об'єктом обміну між ним та суб'єктом первинного фінансового моніторингу, передбачалась адміністративна відповідальність.

Як слушно зазначено в юридичній літературі, у диспозиції ч. 3 ст. 166-9 КУпАП законодавець обмежився встановленням адміністративної відповідальності за розголошення лише факту подання (одержання) інформації Держфінмоніторингу та не передбачив адміністративної відповідальності за розголошення інформації про те, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу готується до передачі інформації про фінансову операцію Держфінмоніторингу. Така прогалина може бути використана для того аби перешкодити такій передачі інформації чи вжиття заходів, які б нівелювали значення самої передачі інформації Держфінмоніторингу [2, с. 79].

При цьому окремі правники пропонували доповнити диспозицію ч. 2 ст. 209-1 КК вказівкою на розголошення відомостей про факт надання Держфінмоніторингу певної інформації [15, с. 327; 20, с. 82].

У цьому плані законодавець пішов ще далі і в ч. 2 ст. 209-1 КК у чинній редакції передбачив кримінальну відповідальність не за факт обміну відповідною інформацією між Держфінмоніторингом та суб'єктом фінансового моніторингу, а за розголошення факту надання (одержання) запиту, рішення чи доручення Держфінмоніторингом та факту надання (одержання) відповіді на відповідний запит, рішення чи доручення Держфінмоніторингу тобто переніс момент закінчення відповідного правопорушення на більш ранню стадію.

Крім того у результаті прийняття Закону було запроваджено кримінальну відповідальність за розголошення у будь-якому вигляді факту обміну інформацією про фінансову операцію та її учасників між суб'єктами первинного фінансового моніторингу, суб'єктами державного фінансового моніторингу, іншими державними органами. Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону суб'єкти первинного фінансового моніторингу, які є учасниками групи, мають право з метою проведення первинного фінансового моніторингу запитувати, отримувати і використовувати (в тому числі за допомогою єдиної для учасників групи інформаційної системи) інформацію і документи, наявні в розпорядженні інших учасників цієї групи, які є суб'єктами первинного фінансового моніторингу або вживають подібні за змістом заходи та підлягають відповідному нагляду відповідно до законодавства країни їх реєстрації.

Ані попередня редакція ч. 2 ст. 209-1 КК, ані попередня редакція ст. 166-9 КУпАП не передбачали юридичної відповідальності за вказані діяння.

Підсумовуючи аналіз складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 209-1 КК, можна констатувати, що на відміну від складу злочину, передбаченого ч. 1 цієї статті, відбулася криміналізація ряду нових діянь, що можуть бути вчинені у сфері запобігання та протидії. У зв'язку із цим виникає закономірне питання, чи вплинули відповідні зміни на правозастосовну практику досліджуваної кримінально-правової норми.

Для дослідження практики застосування точкою відліку візьмемо 2020 рік, оскільки Закон, яким були внесені зміни, зокрема до ст. 209-1 КК, набрав чинності 28 квітня 2020 року.

Проте аналіз судової статистики за 2020 та 2021 роки дозволяє зробити висновок, що ситуація із застосуванням ст. 209-1 КК як і в попередні роки залишається на вкрай низькому фактично на нульовому рівні.

Так, у 2020 році не перебувало в провадженні жодного кримінального провадження за ст. 209-1 КК так само, як і не надійшло жодного нового провадження за цією статтею [7]. Аналогічна ситуація мала місце і у 2021 році [8].

Аналіз судових рішень, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень з 28 квітня 2020 року до 28 серпня 2022 року, дозволив відшукати лише одне рішення, яким кримінальне провадження за ст. 209-1 КК було вирішено по суті.

Так, до районного суду надійшов обвинувальний акт щодо ОСОБА_1 та ОСОБА_2, які обвинувачуються у вчиненні кримінального проступку, передбаченого ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 209-1 КК. Під час підготовчого судового засідання прокурор просив призначити справу до судового розгляду, оскільки, на його думку, відсутні підстави для прийняття судом інших рішень. У свою чергу захисник наполягав на закритті провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), мотивуючи свою позицію тим, що на день надходження справи до суду закінчилися строки досудового розслідування. Суд, заслухавши думки сторін кримінального провадження, дослідивши надані документи, ухвалив рішення про закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з закінченням строку досудового розслідування [24].

Аналогічна ситуація спостерігається не тільки під час судового розгляду але й під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 209-1 КК. Так у 2020 році за цією статтею було обліковано 1 кримінальне правопорушення в якому на кінець звітного періоду рішення про закінчення або зупинення не було прийнято [4]. У 2021 році було обліковано 2 кримінальних правопорушення в яких на кінець звітного періоду рішення про закінчення або зупинення прийнято не було [5]. Із січня до липня 2022 року взагалі не було обліковано жодного кримінального провадження за цією статтею [6].

Дещо інша картина спостерігається у сфері застосування ст. 166-9 КУпАП. Так у 2019 році за цією статтею перебувало на розгляді 29 справ з яких 25 справ надійшли у звітному періоді. Було розглянуто 22 справи. По цим справам на 10 осіб було накладено адміністративне стягнення у виді штрафу на суму 17 тис. грн. Щодо 12 осіб справи було закрито у зв'язку із: звільненням від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення щодо 1 особи; відсутністю події і складу адміністративного правопорушення щодо 5 осіб; закінченням строків накладення адміністративного стягнення щодо 6 осіб [9].

У 2020 році за цією статтею перебувало на розгляді 9 справ з яких 5 справ надійшли у звітному періоді. Було розглянуто 7 справ. По цим справам на 1 особу було накладено адміністративне стягнення у виді штрафу на суму 1 700 грн. Щодо 6 осіб справи було закрито у зв'язку із: звільненням від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення щодо 2 осіб; відсутністю події і складу адміністративного правопорушення щодо 1 особи; закінченням строків накладення адміністративного стягнення щодо 3 осіб [10].

У 2021 році за ст. 166-9 КУпАП на розгляді перебувала лише 1 справа яка надійшла у звітному періоді та була розглянута [11].

При цьому аналіз постанов у справах про адміністративні правопорушення також дозволив виявити ще одну тенденцію. Дослідження 25 постанов суду у справах

про адміністративні правопорушення, передбачених ст. 166-9 КУпАП, внесених у період з 1 січня 2017 року до 28 квітня 2020 року та розміщених в Єдиному державного реєстру судових рішень дозволило відшукати лише рішення в яких ставилось питання про притягнення до адміністративної відповідальності лише за ч. 1 цієї статті. Жодного рішення, в якому ставилось питання про вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 3 цієї статті за відповідними пошуковими запитами знайдено не було.

Так само як і в попередній редакції ч. 2 ст. 209-1 КК склад злочину є матеріальним та вважається закінченим з моменту заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

Закріплення ознак суб'єкта злочину також не зазнало змін. Ним як і раніше виступає особа, якій інформація (зазначена у ч. 2 ст. 209-1 КК) стала відома у зв'язку з її професійною або службовою діяльністю. Щоправда враховуючи, що предметом розголошення стала не тільки інформація між Держфінмониторингом та суб'єктами фінансового моніторингу але й інформація між суб'єктами первинного фінансового моніторингу, суб'єктами державного фінансового моніторингу, іншими державними органами, то, відповідно, ознаками суб'єкта складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 209-1 КК, охоплюється значно ширше коло осіб у сфері запобігання та протидії.

Підсумовуючи все вищезазначене можна сформулювати наступні висновки.

1. Зміни, внесені до ч. 1 ст. 209-1 КК, носять більшою мірою формальний характер та не вплинули на зміст ознак складу злочину, передбаченого цією статтею.

2. Зміни, які відбулися у ч. 2 досліджуваної статті, навпаки мають змістовний характер. У результаті цих змін цю частину було доповнено трьома новими формами об'єктивної сторони, тобто відбулась криміналізація ряду діяння у сфері запобігання та протидії. У той же час діяння, які були суміжні із цими діяннями та містилися в ч. 3 ст. 166-9 КУпАП, були виключені з цього Кодексу.

3. Необхідність змін, внесених головним чином до ч. 2 ст. 209-1 КК, обумовлена вимогами міжнародних нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії. Разом із цим у цих нормативно-правових актах не йдеться про запровадження саме кримінальної відповідальності для протидії відповідним явищам, а зазначається про те, що вони мають бути ефективними.

4. Аналіз правозастосовної практики дозволяє зробити висновок, що зміни, внесені до ст. 209-1 КК, жодним чином не вплинули на практику застосування цієї статті, яка на сьогодні взагалі не застосовується ані під час досудового розслідування, ані під час судового розгляду кримінальних проваджень.

5. Крім того, після змін, внесених до ст. 209-1 КК, також виникла негативна динаміка застосування ст. 166-9 КУпАП. При цьому, як до виключення зі ст. 166-9 КУпАП ч. 3 так і після виключення цієї частини, головним чином застосовувалась лише ч. 1 ст. 166-9 КУпАП. Враховуючи, що ч. 1 ст. 209-1 КК, яка є суміжною із ч. 1 ст. 166-9 КУпАП, зазнала лише формальних змін, негативна динаміка застосування ч. 1 ст. 166-9 КУпАП викликає запитання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія: Підручник / О. К. Безпояско, К. Г. Горденська, В. М. Русанівський. Київ: Либідь, 1993. 336 с.
2. Бровко В.М. Кримінальна відповідальність за умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму: дис. ... канд юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2017. 344 с.
3. Директива Європейського парламенту та Ради 2015/849/ЄС від 20 травня 2015 р. про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання доходів та фінансування тероризму, що вносить зміни та доповнення в Регламент (ЄС) 648/2012 Європейського парламенту та Ради і скасовує Директиву 2005/60/ЄС Європейського парламенту та Ради і Директиву Комісії 2006/70/ЄС / URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015849.pdf> (дата звернення: 20.08.2022).
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020 року. Форма № 1 (місячна) затверджена Наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 р. № 299 / Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravororushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 05.08.2022).
5. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2021 року. Форма № 1 (місячна) затверджена Наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 р. № 299 / Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravororushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 05.08.2022).
6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-липень 2022 року. Форма № 1 (місячна) затверджена Наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 р. № 299 / Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravororushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 05.08.2022).
7. Звіт судів першої інстанції про стан розгляду справ про злочини, передбачені статтями 209, 209-1, 306 КК України за 2020 рік / Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2020 (дата звернення 01.08.2022).
8. Звіт судів першої інстанції про стан розгляду справ про злочини, передбачені статтями 209, 209-1, 306 КК України за 2021 рік / Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvitnist_21 (дата звернення 01.08.2022).
9. Звіт судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Зведений за 2019 рік. Форма № 1-п затверджена Наказ Державної судової адміністрації України від 23.06.2018 № 325 / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019 (дата звернення: 06.08.2022).
10. Звіт судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Зведений за 2020 рік. Форма № 1-п затверджена Наказ Державної судової адміністрації України від 23.06.2018 № 325 / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019 (дата звернення: 06.08.2022).
11. Звіт судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Зведений за 2021 рік. Форма № 1-п затверджена Наказ Державної судової адміністрації України від 23.06.2018 № 325 / Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019 (дата звернення: 06.08.2022).
12. Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» від 16 травня 2005 р. / *Верховна Рада України*. Офіційний веб-портал. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948 (дата звернення: 28.08.2022).
13. Кримінальне право (Особлива частина): підручник у 2 т. / за ред. Дудорова О. О., Письменського Є. О. Луганськ: Елтон-2, 2012. Т. 1. 2012. 780 с.
14. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-е вид. Київ: Право, 2015. 680 с.
15. Кримінальне право: Особлива частина: підручник / Зеленов Г. М., Карчевський М. В., Письменський Є. О., Хавронюк М. І. та ін.; за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2-ге вид. Київ: Дакор, 2013. 786 с.
16. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Алієва О. М., Бабій А. П., Гаврильченко Л. К. та ін.; за ред. Є. Л. Стрельцова. 7-е вид. Харків: Одісей, 2011. 824 с.

17. Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. Рекомендації FATF. Затверджені Пленарним засіданням FATF 16 лютого 2012 року. Неофіційний переклад здійснено Державною службою фінансового моніторингу України. 147 с.

18. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Азаров Д. С., Гришук В. К., Савченко А. В. та ін.; за ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.

19. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Дудоров О. О., Навроцький В. О., Ришелюк А. М. та ін.; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ: Юридична думка, 2012. 1316 с.

20. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (реєстр. № 2179) / *Верховна Рада України*. Офіційний веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2179&skl=10 (дата звернення: 27.08.2022).

21. Пояснювальний звіт до Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму 2005 р. CETS № 198. 26 с.

22. Принципи опрацювання одержаної від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, та критерії проведення аналізу таких операцій, затверджених Наказом Міністерства фінансів України 02 серпня 2021 року № 440).

23. Старовойтова Ю. Г. Кримінально-правова протидія порушенням законодавства України про фінансовий моніторинг: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.08. Луганськ, 2009. 227 с.

24. Ухвала Шевченківського районний суд м. Києва від 27.01.2022 р. у справі № 761/43772/21 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104121442> (дата звернення: 05.08.2022).